نوگرەسەلمان وەیل‌وسەقەروجەهەنەم بوو

گولاڵە-گەرمیان

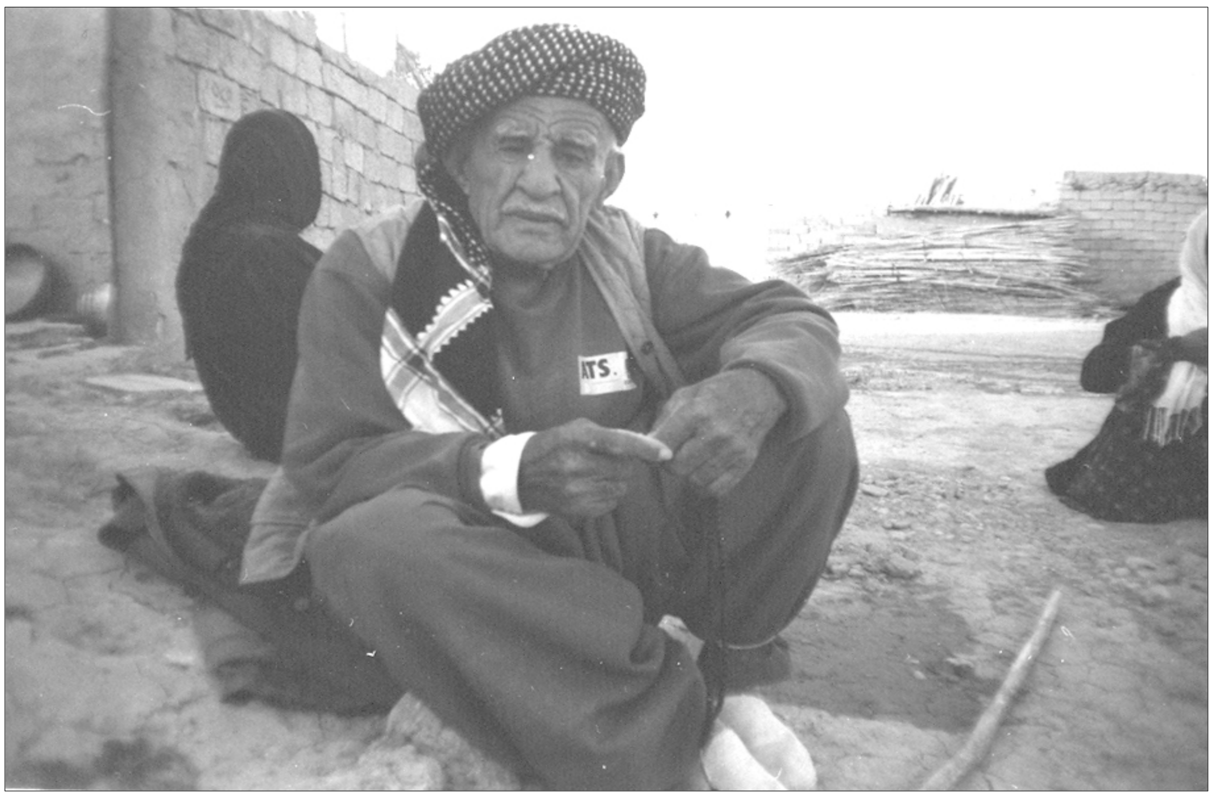

بۆجاری پێنجەم‌و شەشەم کەسەردانی ماڵی مام ڕەشەیدم کرد هەرچەندە سەردانەکانم ساڵی بەسەردا تێ دەپەڕی، بەڵام ئەو هەمیشە لەسیمایدا خانەدانی‌و میوان نەوازی بەدی دەکرێت.

ئەو ئێستا پیرێکی ردێن سپی قامەت چەماوەیەو تاکە ئەندامی خێزانە گەورەکەی کەبۆی ماوەتەوە هاوسەرە هاوخەم‌و هاوسەفەرەکەیەتی کەبەجوتە لەدۆزەخی نوگرە سەلمان گەڕانەوەو تا ئێستا لەسۆراخن بۆ هەواڵ‌و یادەوەرییەکی مناڵەکانیان لەسیمایاندا گەلێك بەدبەختی دەخوێنێتەوەو لەووڕەو دەربڕینەکانیاندا بەرخۆدان‌و کۆڵنەدان دەبینی، کەئەمان نموونەی هەزاران خێزانی تری پاشماوەی ئەنفالن .

مام رەشید کەریم کەلەدایك بووی ساڵی 1920 لەگوندێکی ناوچەی گەرمیان پاش گەڕانەوەی لەنوگرەوسەلمان لەکۆی 11 ئەندامی خێزانەکەی تەنها خۆی وهاوسەرەکەی خاتوو (محروبە ئەحمەد کاکە وەیس) ماوەنەتەوەو لەوکاتەوە لەئۆردوگای رزگاری , لەخانووی خزمێکیاندان‌و چەند کەرەستەو کەل‌و پەلێکی سادەو پێویستی رۆژانە دیکۆراتی خانوو گڵەکەیانە، سەبارەت بەڕابوردوو ئەو دەڵێت: لەشۆڕشی ئەیلولدا پێشمەرگەبووم تا نسکۆی 1975 لەلادێ بارم کردو چومە کەرکوك لە گەڕەکی عەرەفە، بەکرێکاری کردن ژیانێکی گونجاومان پێکەوەنا بووم بەخاوەنی خانووی خۆم ، ژیانێکی ئاسایی دەژیاین ئەویش زۆری نەخایاند بەهۆی کردەوەکانی صەدامی شومەوە لێیان تێکداین‌و شەڕی عێراق-ئێران هەڵگیرسا کوڕەتاقانەکەم برایە سەربازی‌و نۆمانگ لەوشەڕەدا بوو لەناوچەی (محەمەرە) کەهەرمانگەو مەڕێکم بۆ دەکرد بەقوربانی کەسەلامەت بێت کەچی ئەنفال بردی.. پاش ئەو نۆمانگە کوڕەکەم لەسەربازی هەڵهات‌و ئێمەش بەجلی بەرمانەوە ماڵ‌و خانوومان لەکەرکوك بەجێ هێشت‌و گەڕاینەوە لادێ هەر ئەوکاتەش بەعسیەکان زۆر خێزانی کوردیان راگوێز دەکرد بۆ خواروی

لەلادێش جارێکی تر دەستمان پێ کردەوەو گوزەرانمان زۆرباش بوو دەوڵەمەدبوین جگە لەئاژەڵداری‌و کشتوکاڵ تراکتۆرو دەراسەو ماتۆڕی هاتوچۆمان هەبوو) خێزانێکی گەورەو میوانداربووین ئەمەشیان پێ رەوانەبینین‌و بەعس بەردەوام بوو لەژیان تێکدان لەکورد کەدواترینیان کیمیاباران‌و هێرشی بەردەوام بوو بۆ سەر لادێ نیشینەکان ئێمەی جوتیارو لادێ نیشین بەردەوام لەمەترسی دابووین کاتی هەواڵی کیمیابارانی هەڵەبجەو قەرەداغ‌و عەسکەرمان بیست. ناوچەکانی خۆشمان شەڕو پەلاماری تێدابو ئەوە بوو هەموو وەك پووش‌و پەڵاشی بەردەم رەشەبا بەرەو ملە سوورە گردبووین، خۆم‌و خێزانەکەم‌و پێنج کچم لەگەڵ کوڕەکەم‌و بەخۆی وخێزانییەوە پێکەوەبووین، ناسیاوی تریشمان زۆر لەگەڵ بوو هەموو لەملەسوورە گردبوینەوە وهەرلەوێوە بارکراین بەرەو قۆرەتوو ئاگام لەماڵ نەما تەنها لەخەمی مناڵەکاندا بووم پێکەوە بوین تا (تۆپزاوە) کەمەحشەرێك بوو بۆخۆی لەوێ‌کراین بە سێ بەشەوە، پیاو وکوڕی گەنج بەجیا، ژنی گەنج‌و مناڵ بەجیا، پیرەژن‌و پیرە پیاویش بەجیا.

خاتوو محروبی خێزانی هاتە ناوگفتوگۆکەو وتی: لەتۆپزاوە کەبانگ کراین بۆ ناونوسین‌و جیاکردنەوە من ئەو کات لەگەڵ مناڵەکان‌و خوشکێکم‌و ناسیاوێکی زۆر لەهۆڵێکدا کۆکرابوینەوە، لەو کاتەدا هێندە یەخێرایی برام پێڵاوەکانم تاکێکی هی خۆم بوو تاکێکی هی خوشکەکەم، بەوجۆرە لەئەوان دابڕام‌و نەمناڵەکانم نە بوکەکەم نەبینیوە بوکەکەم مناڵێکی پێ بوو دوگیانیش بوو بەڵام نازانم دواتر چی بوو!!

پێنج کچ کەگەورەکەیان (17 ساڵ بوو بچووکەکەیان 4 ساڵ) بوو نازانم چیان لێ کردن دواتر لەنێو پیرەکانیش دا رەشیدم بینیوە کەدای بەسەریدا ووتی کوا مناڵەکان...

-ئەی دواتر؟

مام رەشید گێرایەوەو وتی: تاگەیشتینە نوگرەو سەلمان لەناو مەنشەئەی گەورە مردنمان بەچاوی خۆمان بینی لوێیش براینە ئەو بیناگەورەیەی لێی نوسرابوو (وەیل‌و سەقەرەو جەهەنم) هەرواش بوو دۆزەخ بوو دۆزەخ، دیاربوو پێشتر خەڵکی تری تیادابووە.

هەر قاعەیەك (80)کەسی زیاتر تێ کرابوو بەئاستەم جێ پێ هەبوو دای بنێین، پارچە قەیدێکی سندوقی دارم دۆزیەوە بەدرێژی پەنجەیەك کەپارچە ئاسنێکی ژەنگاوی بوو زانیم بەکەڵکمان دێت، هەندێك لەزەویەکەم ساوی‌و تێژبوو لەبری چەقۆ بکارم دەهێنا 40 رۆژی یەکەم تەنها ئاوو سەمومنیان دەدایێ ئەویش زۆر بەکەمی سەمونەکە رەق بوو ئاوەکەش هەر ئەوەندە بوو سەمونەکەی تەڕ دەکرد دەبوو بە لەسەموونەکە بخۆین چونکە دڵنیا نەبووین کەلەشوێنی دی لەترسی برسێتی پاشتر بەهۆی پارەی خۆمانەوە پۆلیسەکان هەندێ شتی خواردنیان پێ دەفرۆشتین بەنرخی زۆرگران بۆ نموونە یەك پیاز بەدینارێك لەوکاتەدا. بۆ لێنانیش قوتوی بەتاڵی دۆشاوی تەماتەیان پێ دەفرۆشتین.

-پورە مەحروب هاتەوە قسەو وتی لەقوتویەکی یەك کیلۆیدا خواردنی 8 کەسمان دەکوڵاو بەپارچە کاغەزو ئیسفەنجە کۆن ئەوەیشیان پێ دەفرۆشتین کەگەیشتینە سجنەکەی نوگرەو سەلمان لەسەر دیوارکان شتی زۆر نووسرابوو شتی جوان جوان دروست کرابوو لەکەوڵە جگەرەو شقارتەی بەتاڵ وەك وێنەی خانوو کۆشك دیار بوو دەست کردی بەندی پێش ئێمەبوو لەنێو کاغەزەکاندا ((سوژنێکم)) دۆزییەوە کەزۆر سودمان لێبینی‌و خەڵکانێکی زۆر دەهاتنەلام داوایان دەکرد بۆ دوروینەوەی جلەکانیان. شوێنەکە زۆر پیس بوو مۆریانەو ئەسپێ لەپشتمان ڕێی دەکردو لەشمان دارزابوو پرچەکەم درێژبوو هەڵوەری لەپیسی‌و بێ ئاویدا.

مام رەشید هاتەوە قسەو وتی: لەماوەی ئەو شەش مانگ‌و نیوەی لەوێ بووین دوو جار گۆشتی کاڵیان بۆ هێناین کەبۆ هەر هۆڵێکی هەشتاکەسی نزیکەی یەك کیلۆ گۆشتی نەرمەبوو بەکاڵی دەبوو ئەو کیلۆ گۆشتە لەنێوان ئەو 80 کەسەدا دابەش بکرێت بەو پارچە ئاسنە کوتمان کرد, کەهەرکەسەو بەئەندازەی سەرە پەنجەیەك گۆشتی کاڵیان بەرکەوت نازانم چۆن خورا؟ خۆم بەرم نەکەوت، ئازاری دەروونیان زۆردەداین ئەوانەش مابووین رۆژانە دەمردین‌و زیندوودەبووینەوە بۆ چارە رەشی.

سوپاس بۆ خوا ئەم رۆژەمان دی‌و ئەم ساڵیش لەجەژنی قوربانندا قۆچی قوربانیم کرد بۆ مناڵەکان هەرچەندە نەمانیان سەختە بەڵام بۆمن فەخرن .

ئەم دوو مرۆڤە ئازاردیدەی ورەبەرزە زۆریانلایەو زۆریان لەدڵدایە بەڕێکردنی هەر رۆژێك لەو دۆزخەدا داستانێکی پڕسام‌و وەیشومە دەڵێن بەدەیان کەس لەپێش چاویان لەبرسان دەمردن‌و دواتریش جەستەی بێ نازیان دەخرایە پێش سەگ مرۆڤ زۆر بی بەهابوو!

-پورە خەدیجە عەزیز کەئێستا دانیشتووی کەلارەو پێش کارەساتی ئەنفال لەدێی کوردە میر بووە لەناوچەی سەنگاو، یەکێکی ترە لەو دایکە هەڵقرچاوانەی گەرمیان کەئەنفال بە قوڵی برینی لەدڵ هەڵکۆڵیوە.

ئەو ئێستە بەدیمەن پیرەژنێکی پێست سپی لاوازە ئاوا ساتێك لەستەکانی دۆزەخی ئەنفالی گێڕایەوە.

من‌و ئامینەی تاقە کچم پێکەوەبووین کەس‌و کارم بڕکرام چیم دی‌و چیم بەسەرهات هیچە لەچاو ئەوساتەی کەسەربازێك دەستی کچەکەمی راکێشا من رام کێشاو ئەو رای کێشا ئەو بەهێزبوو کچەکەمی بردو چیتر نەم بینیەوە.

-دایکە فەریدە زۆراب کەیەکێکی ترە لەقوربانیەکانی ئەوکارەساتەو لەئێستادا ژنێکی تەنهایەو لەئۆردوگای رزگاری دەژێت‌و وەك ئەوانی تر مناڵەکانی لەدەستداوە گێڕایەوەو وتی: لەرۆژێکی گەرمی هاوینی نوگرو سەلماندا کەوەك ئاگر دەیسووتاندین هەڵەبجەییەکانیشیان هێنایە ناومان، ئەوان پۆشتەو جوان بوون ژن‌و پیاوی گەنجیشیان لەگەڵ بوو. رۆژێك پاسەوانەکان لێیان دەداین کەهاوسەرەکەی خۆم بەهۆی لێ دانی ئەوانەوە چاوی لەدەست داو کوێربوو، کوڕەکانیان بردین‌و من‌و ئەو هاتینەوە لەنوگرەوسەلمان لەنێو پیرەکاندا بەنیوەگیانی دەرچووین چەندساڵێك پێش ئێستا ئەویش مردو ئێستا خۆم بەتەنها دەژێم لەم خانووە گڵەدا تەنها سەرچاوەی بژێویم موچەی خانەنشینی ئەنفالە. خوا ئەم دەورەمان لێ تێك نەدا نرخمان زۆرداوە، لەکاتی لێدانی خەڵکەکەدا کوڕێکی گەنجی هەڵەبجەیی بەسەربازە پاسەوانەکەی وت: بۆ لەخەڵکە دەدەن بەندن ئیتر چیتان لێیان دەوێت، سەربازەکان کوڕەکەیان بەستەوە لەبەرهەتاوەکەو خوشکەکەیان هێنا لەپێش چاوی دەست درێژیان کردە سەری، کوڕەکە سەری خۆی دا

ژنانی پاشماوەی ئەنفال

(ئاوێزان نوری حەکیم)

ئەنفالی مەرطەسات، یانی تاوانی قرکردنی کورد لە کوردستان دەیان باسء تویَذینەوەو ضیرؤكء رؤمانء دیمانەی رؤذنامەنوسی ئەویَت تابەشیَکی کەم لەو تاوانە قیَزەونەی کؤتایی سەدەی رابردوو بخاتە روو زەنطی وریابونەوەو ناساندنی دوذمنء ئاکارە رەشەکانی بؤئەوەی ئیَستاو ئایندە، لەئەمرؤدا کەشاهیدحالَەکانی ئەوکارەساتەوە ذنانء مندالآنی ثاشماوەی ئەو دؤزەخە لەذیاندا ماونء تالآوی ئەنجامەکانی ئەضیَذن وەك وە ئەنفال بووە خالَیَکی رەشی سیاسەتی شؤظیَنیانەی ثارتی بەعسی عەرەبی ئیشتراکیء ناسنامەی نەتەوایەتی طەلی کوردو رەمزی ضەوساندنەوەی ذنانی ثاشماوەی ئەنفالیش، بوونە خالَیَکی رەشتر بەتەویَلی ئەو حیزبەو، بؤیە هەلَەیە ئەطەر وابزانین ئەنفال کارەساتیَکە بەتەنها (200) هەزار کەسی تیَدا بیَ سەروشویَن کراوە، بەلَکو ئەنفال بؤ زیاتر لە نەوەیەكء زەمەنیَك دریَذ دەبیَتەوەو بەدریَذایی ئەم ماوەیەش کاریطەریی خؤی بەجیَ دەهیَلَیَت،

ثرؤسەو ئؤثراسیؤنەکانی ئەنفال بەطەورەترین کارەساتی مرؤیی دادەنریَت لەدوای جەنطی دووەمی جیهانییەوە ، تاوانیَکی هیَندە طەورەیە کەهەرطیز سەدەی رابردوو بەخؤیەوە نەبینیوە، هەروەها قوربانییەکانی ئەنفال بەتەنها ئەوانە نین کەلەو کردە سەربازیانەدا بیَ سەروشویَن کراون بەلَکو هەموو ئەوانەش کەلەدوای ئەو کارەساتە بەجیَماون بەجؤریَك لەجؤرەکان قوربانین، بەبروای ئیَمە ئەنفال ثرؤسەیەك نیية لەخالَیَکدا کؤتایی بیَت، بەلَکو ثرؤسەیەکە تاهەنوکە بەردەوام خؤی بەرهەم دەهیَنیَتەوەو لەفؤرم شکلَء شیَوەی نویَدا خؤی بەیان دەکات بەلَیَ ئەنفال طەورەترین برینی نیَو جەستەی کؤمەلَطەی کوردە، طەورەیی کارەساتەکە بەو قەبارەیەو بەو ئاسەوارە طەورەو قولآنەی بەجیَ هیَشتووە لەسەر تەواوی لایەنەکانی ذیانی کەسء کاری ثاشماوەی ئەنفالء کؤمەلَطەی کوردی، جاثیَویستە لەریَطەی تویَذینەوە زانستیەکانەوە ئەنفال بخرێتە بەر باسء لیَکؤلَینەوە ضونکە ئەنفال بەیەکیَك لەطەورەترین کارەساتء برینەکانی نیَوجەستەی کؤمەلَطەی کوردی دادەنریَت، جطەلەوەی ئەو ثرؤسەیە بەهەزاران طەنجء ثیرو منالَ شویَن بزر دەکریَنء ضارەنوسیان بەنادیاری دەمیَنیَتەوە، لەهەمان کاتیشدا ئەنفال خؤی بؤ خؤی کاریطەری ئابوریء کؤمەلآیەتیء سایکؤلؤجی طەورەی بەسە، کؤمەلَطەی کوردیء تاکی ثاشماوەی ئەنفالەوە بەجیَ هیَشتووە، کەسەرئەنجام ضەندین کیَشەو طرفت لەواقعی کؤمەلآیەتیدا دەخولقیَنیَت، یەکیَك لەوتویَذانەی کەباجی طەورەی ئەم ثرؤسەیانداو بونە قوربانی ئەنجامە نیَطەتیظەکانی ثرؤسەی ئەنفا (ذنی ثاشماوەی ئەنفالەکان) ضونکە ثرؤسەی ئەنفال کاریطەرییەکی نیَطەتیظی هەبوو لەسەر باری دەروونی ذنانی ثاشماوەی ئەنفال وەك طؤرینی سەرؤکی خیَزان لەباوکەوە بؤ دایك یا لەبلآوکراوەکانی یەکیَتی ذنانی کوردستاندا بؤمان دەردەکەویَ کەذنانی ثاشماوەی ئەنفال 96% تائیَستاش ضاوەروانی طەرانەوەی میَردەکانیان وە89% نەخویَندەوارن، بەلَیَ ئەنفال رووداویَك نيية لەئاسمانەوە کەوتبیَتە خوارەوە بەلَکو میَذوویەکی دریَذی مامەلَەکردنی دلَرەقانەی بەعسی بەرامبەر مرؤظی کورد لەثشتەوەیە، ئەطەرضی طەلی کورد لەسەرەتایی دروستبوونی دەولَەتی عیَراقەوە میَذوویەکی دوورودریَذی هەیە لەجینؤسایدکردن، بەلآم